

Československá meteorologická společnost
při Československé akademii věd

P r a h a

I N F O R M A Č N Í V Ě S T N Í K

pro členy společnosti

Praha, září 1965

Číslo 16

Za obsah odpovídá : K.Bayer CSc

Zemřel zasloužilý pozorovatel meteorologické stanice v Českých Budějovicích profesor reálky v.v. Jaroslav Maňák .

S opravdovým pohnutím jsme se dověděli, že ztrácíme navždy profesora Jaroslava Maňáka, jenž zemřel ve věku 84 let v červenci 1965.

Titul uvedený v nadpisu této vzpomínky přiřkl profesoru Maňákovi ještě v době jeho života Hydrometeorologický ústav v Praze a dal pod fotografií článku, který prof. Maňák uveřejnil v Meteorologických zprávách č. 1, r.1958.

Oficiální titul pak byl udělen prof. Maňákovi v březnu 1965, kdy Valné shromáždění Čs. meteorologické společnosti jednomyslně odhlasovalo svému opravdu zasloužilému členu hodnost čestného člena.

V článku, o němž jsem se právě zmínil, podal kus svého životopisu. Stačí onen článek pročíst, aby členové Společnosti, kteří zesnulého neznali, nabyli přesvědčení, proč se profesoru Maňákovi dostalo zmíněné pocty, která mu podle hořejšího nadpisu de facto už po desetiletí náležela.

Profesor Maňák byl jedním z prvních a nejdéle v naší meteorologii prakticky pracujících pozorovatelů v Budějovické oblasti. Je zajímavé číst, jak ochotně a jak samozřejmě převzal v r. 1919 prof. Maňák nevděčnou pozorovatelskou práci po svém předchůdci Němci profesoru Weyden, když celá řada různých osob odřekla. Profesor Maňák viděl v pozorovatelské práci něco víc než laik, vystihl v ní důležitý vědecký a praktický cíl. Vždyť byl náhodou i žákem profesora Augustina.

A jako fyzik a matematik, což mu velmi slouží ke cti, chtěl z prosté stereotypní meteorologické zpravodajské práce něco udělat. A také udělal. Dočteme se o tom ve zmíněném článku. Na jiném místě bude jeho činnost zajisté zhodnocena podrobněji.

Jako fyzik se profesor Maňák projevil v meteorologicky nebývalé události, když v únoru 1929 hlásil z Litvínovic (paralelní stanice) a přesně odůvodnil, že rtuťový teploměr ještě při -42°C fungoval. Dotaz na cejchovním fyzikálním úřadu v Postupíně a zkoušky v laboratoři ověřily Maňákovu tvrzení. A tak byla přesná i celá jeho práce zpravodajská.

Další životopisné vzpomínky zemřelého uvádějí, jak profesor Maňák rozvinul popularizační a odbornou činnost v jeho kraji v zájmu letectví, urbanismu, zemědělství a hygieny. Založil meteorologický výzkum Českobudějovické pánve a jako zanícený pozorovatel a zpravodaj podnítil respekt k významu meteorologie pro praxi. Veškerá pozorování už od r. 1886 z doby Weydeho podrobně statisticky zpracoval a uplatnil.

Když profesor Maňák byl za války internován, pečlivě konala službu jeho choť za což jí náleží náš opravdový dík.

Bylo tedy zcela jasné, že při prvních návrzích ČSMS na čestné členy byl na námět z pléna Valného shromáždění profesor Maňák jednomyslně zvolen.

Tentýž den jsem vyznamenanému osobně dopisem blahopřál. Odpovědi jsem se už nedočkal. Byl vážně nemocen ; diplom čestného členství mu již nemohl být předán

ČSMS upřímně želí odchodu svého čestného člena, který zůstane trvalou ozdobou naší organizace a zářným příkladem nenáročné a poctivé práce pro vědu a práci

A.Gr.

Č i n n o s t p o b o č e k :

Zpráva o činnosti pražské pobočky ČSMS za I.pololetí 1965.

Pražská pobočka ČSMS se soustředila stejně jako v minulém roce na pořádání přednášek. V době od ledna do května bylo předneseno pět referátů z různých oborů meteorologie.

J. Štekl ve svém referátu "Časová a prostorová proměnlivost výškového větru" provedl srovnání výškového větru na aerologických stanicích Víden a Brno. Dospěl k závěru, že proměnlivost výškového větru mezi oběma stanicemi je poměrně malá.

B. Sobišek - probral v referátu "Možnosti použití meteorologického radaru" různé druhy meteorologických radarů. V diskusi bylo s politováním konstatováno, že čs. meteorologická služba nemá dosud k dispozici žádný vlastní meteorologický radar. V odpověď na tuto diskusi pojednal s.inž.Novotný o problémech spojených s nákupem meteorologického radaru.

J. Vocetka - v přednášce "Programy pro numerické předpovědi výškových polí" seznámil meteorology s problematikou a metodami programování numerických předpovědí na samočinném počítači Ural 2.

A. Papež - v referátu "Hnota vodní páry v atmosféře" uvedl metodu stanovení obsahu vodní páry podle aerologického měření a srovnával mapy těchto hodnot s frontální analýzou. Ukázal, že mapy hodnot vodní páry v atmosféře dobře doplňují frontální analýzu a naponáhají k lepší charakteristice vzduchových hmot.

A. Bukva a A. Chalupský - v přednášce "Problematika a dosavadní výsledky hodnocení grafických předpovědí na HPÚ" popsali verifikační metodu používanou v HPÚ pro hodnocení předpovědí absolutní topografie 500 mb. V diskusi se nejvíce hovořilo o přípustnosti zanedbání malých rozdílů mezi předpověděnou a skutečnou hodnotou výšek hladiny 500 mb. Oba autoři zdůraznili nutnost sjednocení verifikační sítě používané v různých předpovědních službách.

Kromě této pravidelné přednáškové činnosti uspořádala pražská pobočka ČSMS ve dnech 26. a 27. dubna 1965 seminář na téma "dlouhodobá předpověď a kolísání klimatu". Seminář se konal v budově synoptické a letecké služby HMÚ v Komořanech, za účasti 40 až 50 meteorologů z celé republiky. Jednotlivé referáty byly předneseny v tomto pořadí :

26. dubna: K. Bayer, CSc - Výzkum klimatických změn (úvod.přednáška)
prof. Dr. M. Konček - Kolísanie klíny od polovice minulého storočia
Dr. V. Hlaváč - Jak se jeví kolísání klimatu v posledních 200 letech v záznamech teploty vzduchu v Praze Klementinu 1771-1964
K. Pejnl - Příspěvek k poznání klimatu naší vinařské a chmelářské oblasti v 16. a 17. století
Dr. L. Křivský CSc, Vině - Sluneční činnost a letokruhy starých stromů
Z. Kvíz CSc - O Bowenově vysvětlení vlivu měsíce na srážky
J. Svátáková - Použití jednoduché autokorelační metody k zjištění periodicity srážkových singularit
B. Valníček CSc - 27-denní rekurence sluneční aktivity a meteorologické prvky
27. dubna : Dr. J. Jílek - K otázkám dlouhodobé předpovědi počasí
Dr. J. Brádka - Využití singularit v cirkulaci pro prognozu počasí
Dr. F. Stuchlík - Dlouhodobá měření meteorolog. prvků a možnosti užití zjištěných kolísání pro předpověď
K. Bayer CSc - Dlouhodobé změny klimatu ve střední Evropě, projevující se ve změnách tlakového pole
Dr. B. Valníček CSc - 80-letá perioda sluneční činnosti a zimy ve střední Evropě
Z. Kvíz CSc - Komety a periodičita srážkových singularit

- K. Bayer - v úvodním referátu zhodnotil došavadní stav dlouhodobých předpovědí a výzkumu kolísání klimatu. Blíže si pověděl metodiky sledování klimatických změn a podrobně probral jednotlivé vývojové etapy výzkumu variací klimatu. V závěru poukázal na některé možnosti výzkumu klimatických variací na československém území.
- M. Konček - Kolísání klímy od polovice minulého storočia
Přednášející zpracoval serii pozorování teploty v Bratislavě od r. 1851. Ve své práci použil metodu teplotních sum. Tímto způsobem určil horká a chladná léta jakož i mírná a tuhá zimy. Na základě grafického znázornění výskytu zim a lét různých kategorií rozdělil stopatnáctileté období na tři charakteristické úseky. První z nich v druhé polovině minulého století měl charakter kontinentální se značným rozkyvem mezi létem a zimou, přičemž převládaly tuhá zimy. Druhý úsek, přibližně první čtvrtina našeho století, měl mořský charakter a poslední úsek až do r. 1960 byl opět kontinentální a převládala horká léta.
- V. Hlaváč - Jak se jeví kolísání klimatu za posledních 200 let v pražské teplotní řadě. Autor uvedl pracovní metody pro výzkum teplotních změn a nastínil některé výsledky ze 195ti leté pražské řady Klementina. Podle autorova názoru převládá v prvním období, které trvalo přibližně do roku 1836 kontinentální typ počasí. Od r. 1836 do r. 1933 převládal typ mořský s mírnějšími zimami a chladnějšími léty. Od r. 1934 probíhá opět kontinentální typ počasí. - Žádné z uvedených tří období není v celém svém trvání zcela homogenní. Jak v kontinentálním tak i mořském typu se občas vyskytují přechodně kratší období opačného typu. Podle autorova názoru se zdá, že nynější kontinentální typ se udrží i nadále.
- K. Pejml - Kolísání klimatu v 16. a 17. století v naší vinařské a chmelařské oblasti. Autor ve svém příspěvku polemizoval s názory Brooksovými a dalších meteorologů o době trvání malé ledové doby. Poukazuje přitom na to, že v r. 1650, kdy mělo být maximum malé ledové doby, bylo u nás podle záznamů poměrně teplé podnebí, což dokazuje zvláště pěstování mandlovníku (které dávaly úrodu) v r. 1672 na Litoměřicku. Ve své přednášce dále autor zhodnotil kronikářské zápisy o počasí, které nebyly dosud uveřejněny.

J. Svatáková - Požití jednoduché autokorelační metody k zjištění periodicity srážkových singularit.

V referátu, který přednesl Z. Kvíz autorka popsala autokorelační metodu, kterou Bowen použil pro zjištění periodicity výskytu prvního sněhu v Tokyu. Autorka dále studovala možnost výskytu periodicity při použití náhodných čísel k autokorelaci. Ukazuje se, že při určitém nevhodném způsobu zpracování může dojít k zjištění falešné periodicity i pro řadu náhodných čísel.

J. Brádka - Využití singularit v cirkulaci pro prognózu počasí.

Autor charakterizoval cirkulaci v evropsko-atlantické oblasti pomocí makrocirkulačních typů obdobných Girs-Vangengejmovým. Šedesáti-leté období 1901-1960 rozdělil na dvě poloviny po třiceti letech a sledoval pouze ty singularity v chodu makrocirkulačních typů, které se objevily v obou třicetiletích. Z práce vyplývá, že použití singularit pro předpověď počasí není zcela jednoznačné a uspokojivé.

F. Stuchlík - Dlouhodobá měření meteorologických prvků a možnost použití zjištěných kolísání pro předpověď.

Autor zdůrazňoval, že pro dlouhodobou předpověď počasí je důležité vycházet ze zpracovaných dlouhých řad meteorologických pozorování. Dále navrhl zpracovat obdobným způsobem jako pozorování v Klementinu další stanice v republice. Ve svých vývodech se autor přikláněl k metodám používaným západoněmeckou povětrnostní službou.

K. Bayer - Dlouhodobé variace v tlakovém poli nad Evropou.

Autor použil pro míru intenzity cirkulace neperiodické změny tlaku. Pomocí takto zjištěné intenzity sledoval její změny na severní polokouli a ve střední Evropě. Ukázal, že nad Evropou dochází k určité rytmičnosti intenzity cirkulace.

Z. Kvíz - Komety a periodicitě srážkových singularit.

Podle 120 leté řady pozorování srážek zpracovaných s. Stuchlíkem ze stanice Klementinum byly hledány souvislosti mezi srážkovými singularitami a meteorologickými roji. Pro některé komety byla zjištěna autorem dobrá souvislost. Pro jejich výklad použil autor Bowenovu teorii.

J. Jílek - Dlouhodobá předpověď.

Přednášející zhodnotil současný stav dlouhodobých prognóz v zahraničí a podrobně popsal metodu používanou v anglické povětrnostní službě. Tuto metodu uvedl jako příklad pro možné řešení otázky dlouhodobých předpovědí.

L. Křivský, Vinš - Sluneční činnost a letokruhy starých stromů.

Autor pojednal o sledování změn klimatu pomocí letorostů. Kolísání pozorované na letorostech spojuje autor s 80-letou periodou sluneční činnosti.

B. Valníček - 27-denní rekurence sluneční aktivity a meteorologické prvky.

Autor sledoval souvislost mezi chromosferickými erupcemi a průběhem teplot na našem území. Dospěl k závěru, že po výskytu chromosferické erupce má průběh teploty na několika stanicích z Čech a Moravy charakteristický chod. V diskusi, která byla velmi živá v níž se naráželo též na autorův článek otištěný v Mladé frontě, se hodnotila serióznost autorova příspěvku a možnost využití jeho výsledků pro prognózu počasí. Za nepřítomného autora přednesl referát L. Křivský.

Upozorňujeme, že většina referátů bude otištěna v Meteorologických zprávách v některém z příštích čísel. Z diskuse k jednotlivým referátům, vyplynulo, že není ještě vhodná doba k vydávání sezónních předpovědí. Účastníci semináře došli k závěru, že je nutné zabývat se problematikou dlouhodobých předpovědí; protože však jednotliví pracovníci jsou odlišně orientováni, nebylo možné dojít k nějakému plánovitému řešení této otázky.

V rámci propagace meteorologie uspořádala Pražská pobočka v březnu k Mezinárodnímu meteorologickému dni výstavu fotografií s meteorologickým námětem. Výstava byla instalována ve výstavní síni Fotochemy na Jungmannově nám. a byla hojně navštěvována. Podle záznamů v knize návštěvníků lze soudit, že byla velmi úspěšná. Na výstavě uspořádali besedu o fotografování oblaků M. Koldovský a J. Kopáček. Celá výstava byla později propůjčena bratislavské skupině Meteorologické společnosti.

Zpráva o činnosti pobočky Brno do uzávěrky tohoto čísla nedošla.

Pobočka ČSMS v Hradci Králové v uplynulém pololetí nevyvíjela žádnou činnost.

Z p r á v a o činnosti Slovenskej skupiny ČS S za I. polrok 1965

Dňa 15.jan.1965 sa konalo valné zhromaždenie Slovenskej skupiny ČS S na ktorom predniesol doc.dr.Otruba, tajomník skupiny zpravu o činnosti skupiny za posledné funkčné obdobie. Po udelení absolútoria odstupujúcemu výboru bol zvolený nový výbor v zložení :

predseda	: prof.dr. M. Konček	náhradníci :	dr. P. Forgáč
podpredseda	: prom.ped. F.Molnár		prom.met.M.Nedelka
tajomník	: doc.F. Šamaj CSc		O.Priadka
hospodár	: J.Tomlain CSc		inž. V.Pevný,CSc
členovia	: doc.dr.J.Otruba CSc		prom.ped. L.Balón
	dr. Št. Petrovič		dr. V.Poterka,CSc
	prom.met.F.Smolen,CSc		prom.fyz.J.Šoltís
	prom.met.J.Rak		prom.fyz.R.Sládkovič

/1/ V období od I.I. do I.VII.1965 uskutočnili sa 3 schôdze výboru a 7 členských schôdzi, ktorých hlavnou náplňou boli odborné prednášky :

F. Molnár - Brázdy nízkeho tlaku vzduchu nad stred.Európou

J. Otruba - Skúsenosti zo študijného pobytu v NDR

Št.Petrovič - Vývoj slovenskej meteorológie a klimatológie a účasť prof.Končeka na jej budovaní.(Prednáška sa konala pri príležitosti mimoriadnej schôdze, uskutočnenej z príležitosti 65.nar.prof.Končeka)

J. Tomlain - Priestorové a časové rozloženie výparu z povrchu pôdy na území ČSSR

St. Brandejs - Posledné pokroky v numerických predpovedných metódach

F. Rein - Výskum medznej vrstvy atmosféry pomocou stožiarových pozorovaní

M. Konček - Poznanky z III. konf. o Meteorológii Karpát v Belehrade.

/2/ V dôsledku ponuky PHMÚ v Bratislave, prepožičať miestnosti pre zriadenie celoštátnej expozície historických meteorologických zbierok, prejednal výbor skupiny s tým souvisiace organizačné problémy a so súhlasom Hlav.výboru k tomu účelu ustanovil s platnosťou od I.VII. 1965 komisiu, pod predsedníctvom V. Briedóna z PHMÚ v Bratislave. Pracovný plán komisie pre stálu meteorologickú expozíciu predpokladá tieto etapy :

- 1) do konca r. 1965 - vypracovať štatút, ideové zameranie a plán práce na r. 1966-68
 - 2) do konca r. 1967 - v podstate sústrediť exponáty
 - 3) do konca r. 1968 - vypracovať scenár a previesť inštaláciu exponátov.
- Zprávy o činnosti komisie budú pravidelne publikované v nasledujúcich informačných vestníkoch ČS S

/3/ V dnech 12. - 30.IV. 1965 inštalovala naša skupina putovnú výstavu pražskej pobočky na tému : "Meteorologická fotografia" v miestnostiach čsl.aerolinie v Redute. Celkový ohlas verejnosti na výstavu bol priaznivý.

/4/ Slov.skupina ČSMS koordinovala prípravu osláv Svetového dňa meteorológie. Pri tejto príležitosti predniesol slávnostný prejav s.riaditeľ PHMÚ O.Dobrota. O bohatý kultúrny program sa pričínili pracovníci všetkých meteorologických pracovísk v Bratislave. S významom Svetového dňa meteorológie bola verejnosť oboznámená prostredníctvom mnohých článkov uverejnených v dennej tlači resp. ved.-populár.časopisoch a prostredníctvom rozhlasu.

/5/ Slovenská skupina sa rozhodla usporiadať pri príležitosti 25. výročia zahájenia pravidelných meteorolog.pozorovaní na Lomnickom Štíte "Seminár o problémoch horskej meteorológie". Seminár sa uskutoční v Tatr.Lomnici (v zasadacích miestnostiach TANAPu) v dňoch 5.-7.X.1965. Organizáciu seminára bol poverený prípravný výbor v zložení : doc.Šamaj, dr.Petrovič, doc.Ōtruba.

/6/ Členovia terminolog. komisie vytriedili pridelenú časť hesiel pripravovaného slovníka v smysle pokynov prijatých na schôdzi terminologickej komisie v Prahe. V práci budú pokračovať v jeseni podľa pokynov predsedu terminologickej komisie.

Pobočka ČSMS v Hradci Králové v uplynulém pololetí nevyvíjela činnosť

U p o z o r n ě n í

Pražská pobočka meteorologickej spoločnosti usporiada koncom ledna prístiho roku v Komoranech u Prahy seminár o krátkodobé predpovedi počasí. Účelen semináre bude zhodnotit súčasny stav krátkodobých predpovedí a nastinit jejich další vývoj.

Obracíme se proto na všechny členy ČSMS i na ty, kteří se zabývají touto tematikou se žádostí o příspěvek. Budou vítány referáty týkající se předpovědi všeobecných, leteckých, numerických předpovědí, frontální analýsy a všeobecně synoptické meteorologie.

Žádáme meteorology, kteří se chtějí aktivně zúčastnit tohoto semináře, aby do konce listopadu poslali název a stručný výtah ze svého referátu na adresu :

p.f. M. Škoda, Hydrometeorologický ústav, Konořany u Prahy, Zámecká 1 nebo
p.f. A. Gottwald, Ústav fyziky atmosféry ČSAV, Praha 4-Spořilov, Boční II.

Oznámení :

Sekretariátu ČSMS došlo pozvání od Meteorologické společnosti v Mnichově, které je členem Svazu německých meteorologických společností na

Meteorologickou konferenci ve dnech 27. - 30.IV.1966 v Mnichově

Program : 27.4.1966 : Dop. - Zahájení, Úvodní přednáška
 Odp. - zasedání na téma - Satelity a meteorologie
28.4.1966 : Dop. - "- Cirkulace a dynamika atmosféry
 Odp. - "- Letecká meteorologie
29.4.1966 : Dop. - Mikrometeorologie
 Odp. - Biometeorologie a bioklimatologie
30.4.1966 - Exkurse

Přihlášku referátu, jeho název a stručný obsah nutno zaslat do l.X. 1965

Přihlášku k účasti na konferenci spolu s požadavkem ubytování nutno zaslat na níže uvedenou adresu do konce r. 1965

Meteorologische Gesellschaft München - Tagungsbüro

8 München 13, Amalienstrasse 52.

Po dotazu na zahr. odboru ČSAV jeví se možnost uspořádat na tuto konferenci tematický zájezd. Podle sdělení Čedoku by cena tohoto zájezdu byla cca Kčs 400.- za osobu a den. Přihlásit se mohou i nečlenové.

Přihlášky přijímá sekretariát ČSMS (s.Veselá) do konce listopadu 1965.

Změna adresy : hospodář ČSMS - s.Dr Pavel Hrubeš

Praha 6 - Dejvice - Komornická 31

Na tuto adresu řiďte korespondenci týkající se hospodářských a finančních otázek společnosti.